



## Hoe ver durven we te gaan?

Reikwijdte, normaliseren en de beweging van markt naar mens in de jeugdzorg

### Inleiding: de wet lost het niet voor ons op

De aangekondigde reikwijdte wet wekt bij veel gemeenten de verwachting van een nieuwe verdedigingswal: eindelijk duidelijkheid over wat er wel en niet onder jeugdhulp valt. Maar een wet kan hooguit de rand schetsen, niet het kompas leveren. Gemeenten die zeggen deze wet “nodig te hebben”, laten vooral zien dat ze de afwegingsruimte van de huidige Jeugdwet onvoldoende gebruiken.

Vanuit de beweging van markt naar mens is dat een gemiste kans. De kernvraag is niet welke extra norm uit Den Haag komt, maar welke norm gemeenten zélf durven aan te leggen in hoe ze kinderen, ouders en professionals recht willen doen.

### Reikwijdte is geen juridische grens, maar een morele

Reikwijdte wordt gemakkelijk verengd tot een juridisch vraagstuk: wat valt er wel en niet onder de gemeentelijke plicht, hoe scherp is de afbakening, hoe stevig is de muur. Maar het echte gesprek gaat over iets anders: wat vinden wij, als lokaal bestuur en als samenleving, verantwoord om te doen of juist te laten in het leven van kinderen.

Wetgeving tekent de contouren, maar vult ze niet in. Of een gezin ondersteuning krijgt in de leefwereld, of dat er wordt opgeschakeld naar zware zorg, is geen automatisme uit een artikel, maar een keuze van mensen die publieke verantwoordelijkheid dragen. Reikwijdte is daarom in de kern een morele, politieke en professionele opdracht – niet alleen een juridische.

### Normaliseren is: het gewone leven weer leidend maken

Normaliseren wordt in het debat nog te vaak misverstaan als synoniem voor bezuinigen: minder zorg, meer eigen kracht. In de beweging van markt naar mens betekent normaliseren iets anders: het gewone leven opnieuw als vertrekpunt nemen, in plaats van het zorgsysteem.

Niet ieder kind met spanning, verdriet of gedragsproblemen heeft een traject nodig. Soms is er een plek nodig, geen product; een relatie, geen indicatie.

Marc, twaalf jaar, krijgt van het wijkteam het advies Rots en Water – passend en bewezen, maar met een wachtlijst. In de tussentijd gaat hij (tegen alle zorgen in) rugbyen. Geen interventie, maar een team, duidelijke regels en een trainer die hem ziet. Binnen een half jaar verdwijnen de woede-uitbarstingen naar de achtergrond; vier jaar later is Marc assistent-trainer van de jongste rugbyers.

Dit is normaliseren in praktijk: de leefwereld als drager, zorg als aanvulling. Niet minder doen, maar anders kijken naar waar ontwikkeling ontstaat.

## Van toegang bouwen naar een speelveld met nooduitgang

Veel gemeenten denken nog in termen van “de toegang”: een poort, een loket, een team dat bepaalt wie wel en niet binnen mag. Die taal verradt een systeemblik: alsof het echte leven zich achter de voordeur van de zorg bevindt. In werkelijkheid is het andersom: de leefwereld is de basis, de sociale infrastructuur is geen “voorkant” maar het eigenlijke centrum.

Beter is het om te denken in termen van een speelveld met een nooduitgang. Het speelveld zegt: je hoort er al bij; we organiseren eromheen wat nodig is. Daarin staan sterke wijkteams, scholen, sportverenigingen, buurthuizen en informele netwerken centraal, met professionals die aansluiten in plaats van selecteren. De nooduitgang is de route naar zwaardere hulp als het echt niet anders kan – laagdrempelig, beschikbaar, maar niet leidend.

Van markt naar mens betekent: geen toegang ontwerpen tot het systeem, maar ruimte maken voor het leven, mét een veilige uitweg als het mis dreigt te gaan.

## Van voorziening naar relatie: wat gebeurt er als we omkeren?

De beweging wordt scherp zichtbaar als we onze reflex omdraaien: niet eerst denken vanuit de voorziening, maar vanuit de gewenste situatie in het leven van het kind.

Neem Thomas, 13 jaar, met een complexe diagnose. Hij verblijft in een leefgroep voor ongeveer €80.000 per jaar; de logische volgende stap in het systeem is: verder weg, meer rust, tegen een prijs van ongeveer €150.000 per jaar. Zijn ouders voelen dat dit niet klopt; zij willen hem juist dichterbij, liefst thuis. De vraag kantelt: als we bereid zijn €150.000 uit te geven om Thomas verder weg te plaatsen, wat gebeurt er als we datzelfde bedrag inzetten om hem thuis te laten opgroeien?

Met intensieve ambulante begeleiding ontstaat ruimte, structuur en vertrouwen, voor rond de €70.000 per jaar. De financiële winst is evident, maar secundair. De echte winst is dat ouders weer ouder kunnen zijn, dat Thomas in relatie kan opgroeien, in zijn eigen omgeving. Ondersteuning vervangt het gezin niet, maar versterkt het.

### *De omkering*

- Van plek naar perspectief.
- Van voorziening naar verbinding.
- Van markt naar mens.

## Van tegenover naar naast elkaar: jeugdbescherming als relatiepraktijk

Ook in de jeugdbescherming kan de reikwijdte van de overheid twee kanten op vallen: meer ingrijpen, of meer aansluiten.

Nouri is acht; de zorgen zijn groot, een uithuisplaatsing lijkt onvermijdelijk. In het klassieke scenario komt de voogd het besluit toelichten, de ouder reageert boos, het gesprek verhardt, het systeem grijpt in.

Maar er is ook een andere route: niet tegenover, maar naast elkaar. Een voogd die zegt: “Ik wil dit eigenlijk net zomin als jij. Een uithuisplaatsing is geen oplossing waar iemand beter van wordt. Wat heb ik van jou nodig om erop te kunnen vertrouwen dat Nouri hier veilig kan opgroeien?” De spanning zakt, het gesprek verschuift van strijd naar gedeelde verantwoordelijkheid. De vraag wordt niet meer óf het thuis kan, maar wat er nodig is om het thuis wél te laten slagen.

### *De omkering*

- Van ingrijpen naar aansluiten.
- Van controle naar vertrouwen.
- Van tegenover naar naast elkaar.

## Regels die knellen: durf kiezen voor het leven

Soms botst systeemlogica frontaal op menslogica. Een gezin met twee kinderen, een huwelijk dat op is, een faillissement en een huurschuld die als een tijdbom onder het gezin ligt. Op papier dreigt “de logische stap”: twee uithuisplaatsingen, ongeveer €40.000 per kind per jaar, terwijl het met de kinderen zelf redelijk gaat. De maatregel redt het systeem, maar breekt het leven.

Er kan ook iets anders gebeuren: de huurschuld wordt onder voorwaarden opgelost, de woning gaat op naam van de moeder, de scheiding wordt doorgezet, de vader vindt elders onderdak. Geen sprookje, wel helder: de relatie red je niet, maar je beschermt het dagelijkse leven van de kinderen. De kosten zijn lager dan twee uithuisplaatsingen, maar belangrijker: de menselijke rekening klopt beter dan het protocol.

Dat is reikwijdte als morele keuze: durven doen wat klopt voor het leven van kinderen, ook als het schuurt met bestaande regelingen of productboeken.

## Verskil is geen fout, maar werkelijkheid

Een ander verhaal, ogenschijnlijk ver van beleid, maakt hetzelfde punt. Eén gezin, twaalf kinderen, één tafel, één set waarden. Geen spreadsheet, geen interventieplan, maar een thuis met aandacht, arbeidsethos en vertrouwen. De levens lopen vervolgens alle kanten op: van drukkerij tot politiek, van optiek tot jeugdzorgbestuur, van conservatorium tot douane, van ondernemerschap tot een leven met verslaving en een veel te vroeg overlijden.

Wie met een marktbril kijkt, ziet risico's, afwijkingen, onvoorspelbaarheid. Wie met een mensbril kijkt, ziet ontwikkeling, veerkracht en context. Dezelfde opvoeding, uiteenlopende uitkomsten – en dat is niet een falen van het systeem, maar de aard van het leven zelf. Niet ieder pad is recht, niet ieder verhaal zonder rafels. Mensen ontwikkelen zich in relatie tot anderen, niet volgens een behandelprotocol.

Van markt naar mens betekent erkennen dat verschil de norm is. Sturen op één gewenste uitkomst voor alle kinderen doet geen recht aan de werkelijkheid; het gaat erom of ieder kind voldoende bedding, kansen en betekenisvolle relaties heeft om zijn eigen weg te vinden.

## Geld als moreel kompas, niet als technisch detail

Geld is in het sociaal domein vaak een zekere schaamtefactor: belangrijk, maar liever uit beeld. Terwijl juist transparant rekenen kan helpen om morele keuzes scherper te zien.

Als je als wijkteam met publiek geld werkt, moet je ermee omgaan alsof het je eigen portemonnee is – niet vanuit zuinigheid, maar vanuit betrokkenheid. Wat zouden wij doen als dit ons eigen geld, onze eigen kinderen, onze eigen buurt was? Die vraag legt het verband tussen budget en betekenis bloot. Dat begint met concreet maken: om hoeveel geld gaat het hier, voor dit gezin, in deze situatie? Wat gebeurt er wanneer we dit bedrag direct in de leefwereld inzetten, samen met het gezin en hun netwerk, in plaats van het automatisch weg te zetten als “traject” bij een aanbieder? Steeds vaker blijken oplossingen die dichterbij het gewone leven liggen, niet alleen menselijker en duurzamer, maar óók financieel verstandiger te zijn.

### *De omkering*

- Van productdenken naar relatie-investeren.
- Van abstracte budgetten naar concrete keuzes per gezin.
- Geld wordt dan geen technocratisch sluitstuk, maar onderdeel van het morele gesprek.

### **Wat vraagt dit van gemeenten?**

Als de reikwijdte wet geen nieuwe verdedigingswal is, maar hooguit een steun in de rug, dan verschuift de bal onverbiddeijk naar de gemeenteraad en het college. Van markt naar mens vraagt om bestuur dat:

- Niet wacht op Den Haag, maar zelf een norm formuleert: wat verstaan wij onder passende hulp en wat niet?
- Open en eerlijk communiceert welke jeugdhulp wel en niet onder de gemeentelijke plicht valt, en waarom.
- De sociale basis serieus neemt als drager, en professionele zorg nadrukkelijk positioneert als aanvullend, tijdelijk en steunend.
- Wijkteams en professionals ruimte geeft om met gezinnen te zoeken naar oplossingen in het gewone leven, en hun keuze daarin ondersteunt, óók als die schuurt met bestaande financieringsroutes.
- Budgetten transparant bespreekt, zodat iedereen ziet: dit bedrag, voor dit gezin, op deze plek – en we nemen daar samen verantwoordelijkheid voor.

Het vraagt ook om een ander taalgebruik: minder over toegang, voorkant, uitstroom en caseload; meer over relaties, speelvelden, nooduitgangen en gezamenlijke keuzes. Taal is geen franje, maar een lens waardoor je naar mensen kijkt.

### **Sturen is onvermijdelijk, de vraag is van waaruit**

De vraag is in de jeugdzorg niet óf je stuurt, maar hóe je stuurt en vanuit welke waarden. Dat is geen technische kwestie van instrumenten, dashboards of governance alleen, maar een principiële vraag naar publieke verantwoordelijkheid. Wie neemt in een organisatie werkelijk het voortouw om de lange lijn vast te houden – voorbij incidenten, politieke druk en de reflex om vooral te beheersen?

Met de aangenomen Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg krijgen gemeenten een zwaardere verantwoordelijkheid voor de organisatie van specialistische jeugdzorg. Verplichte regionale samenwerking in jeugdregio's, gezamenlijke inkoop en een gezamenlijke regiovisie moeten ervoor zorgen dat de meest kwetsbare kinderen sneller en beter passende hulp krijgen. Dat is begrijpelijk en op zichzelf nodig: een sluitend zorglandschap voor specialistische en schaarse vormen van hulp kan geen enkele gemeente alleen organiseren.

Tegelijk raakt juist hier de kern van het debat. Want de vraag is niet alleen hoe we beschikbaarheid organiseren, maar ook vanuit welke bestuursfilosofie we dat doen. Wie kijkt vanuit de beweging van

markt naar mens, ziet hoe groot het risico is dat regionale samenwerking opnieuw wordt ingericht volgens de logica van schaal, contracten, beheersing en uniformering. Dan wordt de regio een extra bestuurslaag die afstand creëert, terwijl juist nabijheid, vakmanschap en menselijke maat nodig zijn.

Regionale samenwerking is dus nodig, maar niet omdat groter per definitie beter is. Zij heeft alleen waarde wanneer zij ondersteunt waar gemeenten afzonderlijk tekortschieten: bij specialistische jeugdzorg, hoogcomplexe casuïstiek, schaarste aan professionals en de continuïteit van hulp. De regio moet dan fungeren als steunstructuur, niet als sturingslaag die lokale afwegingen overneemt.

Dat vraagt om een andere grondhouding: niet “wij organiseren het voortaan voor u”, maar “wat hebt u van ons nodig waarin u zelf niet kunt voorzien?” In die benadering is regionale samenwerking alleen legitiem als zij lokaal handelen versterkt, aanbieders niet verder belast met versnippering en professionals meer ruimte geeft om te doen wat in concrete situaties nodig is.

Juist daar wordt sturing een morele praktijk. Sturen we primair op kostenbeheersing of op maatschappelijke verantwoordelijkheid? Gebruiken we data om af te rekenen, of ook om risico's, tekorten en discontinuïteit tijdig te signaleren? Is governance ingericht op controle, of op gezamenlijke verantwoordelijkheid en lerend vermogen? En wordt regionale samenwerking ingezet om macht te centraliseren, of om lokale gemeenschappen beter toe te rusten?

Wie die vragen ontwijkt, loopt het risico dat goede bedoelingen alsnog uitmonden in meer bestuurlijke drukte, meer standaardisering en minder menselijke maat. Wie ze wel onder ogen ziet, begrijpt dat de echte opgave niet ligt in nóg een structuurwijziging, maar in bestuurlijk leiderschap dat de publieke opdracht bewaakt: beschikbaarheid organiseren zonder de mens uit beeld te laten verdwijnen.

## **Slot: de reikwijdte van ons lef**

Geen enkele wet kan bepalen wat in een concreet leven het juiste is om te doen. De reikwijdte wet kan een steuntje in de rug zijn, maar nooit een vervanging van moreel leiderschap. Als een gemeente pas in beweging komt wanneer er nóg een wet bij komt, is niet het stelsel het grootste probleem, maar het eigen kompas – en het lef om dat te gebruiken.

De vraag is dus uiteindelijk niet hoe ver de wet reikt. De vraag is hoe ver wij durven te gaan in het zien van mensen, in het normaliseren van het gewone leven, en in het maken van keuzes die kloppen voor kinderen, ouders en professionals. Dáár ligt de echte reikwijdte van de jeugdzorg: niet in de markt, maar bij de mens.

Daarom vraagt goed bestuur om meer dan koersgevoel alleen. Het vraagt om een voortdurende toets op de samenhang tussen bedoeling en inrichting. Niet: klopt dit op papier, binnen contract, toezicht of governance? Maar ook: draagt dit zichtbaar bij aan vertrouwen, professionele ruimte en een jeugdzorg die gezinnen niet verder van huis brengt, maar dichterbij passende steun? In die spanning tussen norm en vorm bewijst de bestuurder of hij werkelijk kompas en ontwerp weet te verbinden.

Zie ook:

[Verruimd Pragmatisme](#)

[Tussen beleid en leefwereld](#)

[Bestuurders tussen kompas en ontwerp](#)

[Jeugdhulp tussen wet en werkelijkheid](#)

[Van markt naar mens](#)

[Van mal naar bouwwerk](#)